

УДК 338

М. П. Денисенко,
д.е.н., професор,

Київський національний університет технологій та дизайну

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ГАЛУЗЕЙ АПК РЕГІОНУ В СИСТЕМНІЙ ВЗАЄМОДІЇ ІЗ ЕНЕРГЕТИЧНИМИ ГАЛУЗЯМИ

В статті розкривається механізм економічного розвитку галузей АПК у системній взаємодії із енергетичними галузями на основі енергоефективності і енергозбереження, висвітлені умови посилення ролі окремих регіонів.

Ключові слова: системна взаємодія, енергоефективність, галузь АПК, енергетична політика, витрати енергоресурсів.

Постановка проблеми. Стратегія економічного розвитку та соціального розвитку України на перспективу передбачає посилення різнобічної ролі регіонів, збереження і відновлення їх робочої сили, паливно-енергетичних ресурсів (ПЕР), стимулювання агропромислового виробництва, ефективного використання природних умов територіальних можливостей з метою забезпечення потреби населення і промисловості в сировині, сталого надходження якої забезпечує ефективне функціонування підприємств АПК в умовах децентралізації економіки.

Реалізація цілей та завдань нового трансформаційного етапу розвитку держави, яка має утвердити себе конкурентноспроможною, високотехнологічною, в контексті набуття повноправного членства в ЄС та входження її до економічних структур Євросоюзу, вимагають значного прискорення та поглиблення якісних перетворень у економічній і соціальних сферах діяльності окремих регіонів.

В зв'язку з цим економічний розвиток галузей АПК області на перспективу повинен передбачити формування шляхів, якими повинно здійснюватися таке просування вперед, та концентрувати увагу на пріоритетних напрямках, як ключових умов для посиленого процесу інтегрування регіону у національну економіку та забезпечення його економічного зростання в умовах системної взаємодії із енергетичними галузями. На етапі сталого економічного зростання набуває особливої значущості здійснення регулюючо-планових заходів, спрямованих на підвищення ефективності використання існуючого потенціалу паливно-енергетичних ресурсів на засадах теорії енергозбереження та енерговикористання, розподілу енергоресурсів по основних видах економічної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню проблем взаємодії економічного розвитку галузей АПК із енергетичними галузями завжди приділялась значна увага в економічній науці і практиці, зокрема дослідження Ю.Г. Лега, О.О. Ситника, С.Ф. Ермілова, В.Ф. Геєця, В.М. Микитенко та інші. В той же час залишаються проблеми, обумовлені сучасними вимогами ринку, пошуками нових альтернативних джерел енергії, заходами їх реалізації.

Мета статті: Стаття присвячена пошукам і обґрунтуванню заходів забезпечення економічного розвитку галузей АПК в системній взаємодії із енергетичними галузями на основі енергозбереження.

Виклад основного матеріалу. Розв'язок проблеми пов'язано з тим, що низька енергоефективність окремих видів економічної діяльності стала одним із основних чинників в кризових явищах в економіці країни (у структурі витрат на виробництво одиниці промислової продукції і сільського господарства енергетична складова зросла майже в тричі).

З метою зміцнення потенціалу ісього господарського комплексу області, по-долання соціально-економічних диспропорцій у регіональному розвитку, в короткий період необхідно активізувати реалізацію потенційних можливостей, переваг та сильних сторін, які існують і впливають на розвиток регіону, створити такі виробничі умови господарювання які приведуть до появи стабільності економічного зростання на перспективу та посилять вплив на кількісні і якісні параметри соціально-економічних показників, зокрема і в сфері використання паливно-енергетичних ресурсів.

Визначальними факторами, що забезпечать позитивну соціально-економічну динаміку ефективного використання енергоресурсів в цей період мають стати такі чинники: [2]

- вибір ефективних організаційних структур господарювання та ведення сільського господарства в системі кооперування окремих видів діяльності;
- визначення оптимальних організаційних форм і рівня ефективності функціонування окремих галузей, що сформували пріоритетність у використанні паливно-енергетичних ресурсів;
- розробка і обґрунтування умов та факторів, що забезпечують системну взаємодію енергетичних галузей з галузями-споживачами;
- досягнення рівня самозабезпеченості регіону промисловою продукцією і продукцією сільського господарства та обґрунтування доцільності імпорту тих же видів продукції, що виробляються регіонами;
- визначення підприємств, здатних впроваджувати нові технології та організаційно-економічний механізм управління перспективним розвитком інноваційної діяльності, зокрема в першу чергу підприємств енергетичної галузі.

Аналіз факторів регіонального розвитку, досягнення ефективності стабілізаційних процесів показує, що регіони мають умови для сталого розвитку, а їх реалізація потребує поєднання соціальної і економічної політики з внутрішніми та зовнішніми інтересами регіону.

При обґрунтуванні і виборі пріоритетних галузей, що культивуються в області в окремих сферах економічної діяльності за основні критерії взяті: [1]

- соціальна значимість галузей господарського-енергетичного комплексу (показники і виробництва і споживання продукції і послуг на одну особу населення);

- ступінь важливості економічних і енергетичних проблем, які необхідно буде розв'язати з метою оптимізувати конфігурацію їх можливостей (рей-тингові розрахунки) і здійснити кількісну оцінку їх впливу на споживання ПЕР;
- наявність та можливість реального ресурсного та фінансового забезпечення в умовах економічних і соціальних обмежень в енергетичній політиці;
- досягнення системної взаємодії національних і регіональних інтересів щодо раціонального використання енергоресурсів у забезпеченні виробництва товарів і послуг;
- поліпшення екологічного стану областей на період на 2011-2015рр.

Дослідження показують, що системна реалізація вимог стратегії розвитку області на основі вище наведених критеріїв на сучасному етапі більш раціональна не на засадах теорії оптимальних підходів, а в обґрунтуванні допустимих варіантів поведінки суб'єктів господарювання, враховуючи вплив факторів зовнішнього середовища (в першу чергу досягнення соціальних стандартів рівня життя населення).

До соціально значимих галузей для населення області в першу чергу слід віднести галузі сільського господарства (забезпечують продовольчу безпеку) та галузі, що забезпечують виробничі процеси енергетичними ресурсами. На сучасному етапі одним з найбільших споживачів енергії в АПК є сільськогосподарське виробництво. Так, АПК України споживає 35млн. тонн умовного палива на рік, половина якого в вигляді дефіцитного рідкого палива. Тому у найближчі роки необхідно поліпшити енергетичну базу сільськогосподарського виробництва. Однак поки, ці завдання вирішуються без наявного економічного обґрунтування. На 1.072011р. кількість діючих підприємств в регіоні за організаційно-правовими формами господарювання склала на 1.012010р. 49210од. у тому числі фермерських господарств 2512(5,1%) приватні господарства 10519 (21,4%), державні підприємства 138(0,3%, на 1.042010р.-143), акціонерних товариств 1005од(2,0%), товариств з обмеженою відповідальністю 17586(35,7%), кооперативів 1898(3,9%) тощо.

Наявність такої структури діючих підприємств – це результати структурних безсистемних організаційно-економічних реформ, а також перебудови земельних і майнових відносин, появи колективних форм організації праці, не забезпечених власними ресурсами, тощо.

Дослідження показують, що на сучасному етапі розвитку економіки основними організаційно-правовими формами господарювання в більшості стали

при-ватні господарства з обмеженою відповідальністю та товариства(57,1). Домінуюче становище цих двох форм агропромислового виробництва в умовах зменшення впливу державних підприємств (0,3%) на формування обсягів валової продукції сільського господарства показує, що ефективний розвиток ринку аграрної продукції можливий лише при взаємодії та взаємодоповненні всіх організаційних і технологічних складових, які залишаються самостійними і мають власну функціональну спрямованість.

Господарський комплекс окремих регіонів є сукупністю пов'язаних між собою галузей промисловості, сільського господарства, транспорту, сфери обслуговування та інших галузей. При цьому сільське господарство характеризується особливою функцією-забезпечення переселення продукцією харчування, а галузі тваринництва – різноманітними кормами. Саме від рівня забезпеченості людей необхідними продуктами залежить стан їх здоров'я умови відновлення, продуктивність праці, господарська діяльність, тобто основних показників соціальних стандартів населення.

З цією метою сільське господарство є комплексом взаємопов'язаних галузей, що об'єднані виробництвом, переробкою та зберігання продукції рослинництва та тваринництва.

Обсяги динаміки валової продукції сільського господарства характеризує технологічну потужність суб'єктів господарювання, рівень забезпечення продукцією населення регіону і переробну промисловість сировиною, а також зможу вийти на внутрішній і зовнішній ринки з пропозиціями одержаних результатів функціонування.

Валова продукція сільського господарства на сучасному етапі є основним показником результатом господарювання, який характеризує ефективність виробничої і управлінської діяльності при формуванні її обсягів.

Встановлено, що сучасні аграрні організаційні перетворення в економіці підприємств АПК області були здійснені при ігноруванні необхідності послідовного, поетапного переходу до ринкових відносин, а самі здійснені зміни не забезпечили конкурентоспроможність продукції сільського господарства.

Рівень економічних відносин, який склався сьогодні в Україні і її регіонах, характеризуються нарощуванням антропогенного впливу на земельні ресурси і навколишнє середовище. Відбивається на ефективності виробничої діяльності багатьох галузей, ефективність функціонування яких безпосередньо залежить від використання ПЕР як домінуючого фактора кінцевої продукції.

Відсутність чіткої концепції розвитку процесів реформування галузей АПК, як крупного споживача ПЕР проявляється у появі самої структури форм господарювання, які були створені спонтанно, без економічного обґрунтування подальшої концепції розвитку.

За таких умов основні показники роботи сільськогосподарських підприємств зазнали значних змін: рентабельність виробництва коливається в межах 9,6% в 2006р. та 18,3% в 2011р., середньорічна кількість працівників у сільському господарстві постійно скорочується середньомісячна заробітна плата не виконує своїх функцій.

Звуження сфери праці селян у сільськогосподарських підприємствах, зростання рівня явного та прихованого безробіття впливає на зниження життєвого рівня населення і вимагає нового підходу до розміщення продуктивних сил, зміни структури агропромислового виробництва, забезпечення рівня зайнятості населення, тощо.

Проведені дослідження показують, що перенесення функцій сільськогосподарських підприємств на сферу господарювання населення привело не тільки до зниження продуктивності праці, але у багатьох випадках і до повного припинення існування окремих галузей і безсистемної трансформації зайнятості населення. На рівні окремих областей це привело до значних територіальних змін у розміщенні і спеціалізації галузей рослинництва, як значного споживача енергоресурсів (додаток)

Економічний аналіз процесів формування обсягів продукції галузей рослинництва показує, що продовжують існувати значні щорічні відмінності основних показників виробничої діяльності, зокрема у сільськогосподарських підприємствах і господарствах населення. Так, мінімальні і максимальні значення обсягів виробництва знаходяться в межах: 1088,8 млн.грн та 2056,6млн.грн в 2009р. (різниця складає у вартісному виразі 967,8 млн.грн. або 52,9%). Такі значні відмінності обумовлені впливом природних умов, застосуванням застарілих технологіями, що застосовуються, інфляційними процесами, недотриманням сівозмін, скороченням норм внесення мінеральних добрив, порушенням рівня втрат і структури витрат (на одиницю продукції) тощо.Продовжують інтенсивно скорочуватися основні виробничі потужності в галузях рослинництва, зокрема кількість тракторів зернозбиральних комбайнів, кукурудозбиральних комбайнів, картоплезбиральних, бурякозбиральних машин.

За таких станових необхідною умовою забезпечення конкурентного рівня якості сільськогосподарської продукції є організація ефективності системи обслуговування техніки.

Встановлено, що необхідність обумовлена такими причинами:

- зростають витрати, зв'язані з просуванням товарів продовольчого призначення на ринок. Підвищується рівень так званих трансакційних витрат, обумовлених заключенням цільових контрактів і контролем за їх реалізацією;
- зростає роль нецінової конкуренції;
- збільшується різноманітність спеціалізованої техніки на торгових ринках. Факт придбання сільськогосподарської техніки все більше означає завершення, а тільки початок довгострокових відносин між виробником і споживачем;
- споживач все більше орієнтується не на ціну придбання, а на ціну споживання (ціна придбання складає 20-35% ціни споживання і залежить від якості і післяпродажного обслуговування;
- в умовах інвестиційної кризи рішення проблеми масового відновлення експлуатаційного парку сільськогосподарської техніки шляхом придбання нової техніки малоймовірно, тому необхідно розробити заходи, направлені на зростання привабливості формування парку запасних частин, змінних вузлів тощо.

Такі ринкові трансформаційні соціально-економічні сфери регіональних територій потребують значних змін в існуючій системі управління, зокрема і розвиток галузей рослинництва як таких, що забезпечують продовольчу безпеку в умовах конкуренції і необхідності підвищення економічної ефективності виробництва.

Висновки

За умов, що склалися в частині функціонування галузей рослинництва, доцільним є розробка і впровадження стратегії оптимізації, яка включає аналіз існуючої практики господарювання, використання ресурсів і всіх видів виробничих систем з метою розробки коректуючих дій –впровадження контролю постійних і змінних витрат, зпрощення виробничих процесів шляхом поєднання технологічних операцій, перегляду стратегії маркетингу і менеджменту,що в кінцевому рахунку приводить до зменшення витрат енергетичних ресурсів.

Запропоновану цю частину мети розвитку досягає шляхом розширення виробництва і підвищення якості сільськогосподарської продукції. При цьому здійснюється вплив на параметри, що формують рівень витрат, енергоресурсів в той же час як в стратегії розвитку об'єктом впливу є параметри, обумовлені доходами галузей АПК і умовами їх відносин з ринком.

Література

1. О.І.Соловей, Ю.Г. Лега, В.П. Розен, О.О. Ситник, А.В. Чернявський, Г.В. Курбаса: Нетрадиційні та поновлювальні джерела енергії; Навч. посібн. За ред. Солов'я, Черкаси, ЧДТУ, 2007.-С.140-164
2. Кадієвський В.А., Бурцева Т.І. Енергозбереження в системі енергетичної безпеки регіону.-Зб. наук. праць ЧДТУ (Економічні науки),№2(14)-2011.-С.114-119.

Стаття надійшла до редакції 18.01.2012 р.

ТОВ "ДКС Центр"